מטות

א. אינעם פסוק[1] „הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה׳ גו׳״, שטעלט זיך רש״י אויף די ווערטער „בדבר בלעם״ און איז מפרש: אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות[2] שבעולם אין אתם יכולים להם שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור[3] בואו ואשיאכם עצה אלקיהם של אלו שונא זמה הוא כו׳ כדאיתא בחלק[4] ובספרי[5].

דאָס וואָס רש״י דאַרף דאָ בכלל מפרש זיין, אַז דאָס איז געווען עצת בלעם — כאָטש רש״י האָט שוין דאָס מפרש געווען פריער אין פ׳ בלק[6] אויף די ווערטער פון בלעם „לכה איעצך״ (און אויך ביים פסוק[7] „ויחל העם לזנות אל בנות מואב[8]״) — איז מובן, וואָרום אונדזער פסוק איז דער מקור פון וואַנעט מען לערנט עס אַרויס, ווי רש״י זאָגט ביי דעם פסוק „לכה איעצך״: „תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם״.

מ׳דאַרף אָבער פאַרשטיין, פאַרוואָס ער ברענגט דאָ די אריכות „אמר להם אפי׳ אתם מכניסים כל המונות שבעולם .. רכב בחור״:

א) וואָס איז דאָס בכלל נוגע צום פירוש פון פסוק?

ב) אַז רש״י וויל מאיזה טעם שיהי׳ אַראָפּברענגען דעם חלק הדבור של בלעם, וואָלט דאָך מער מתאים געווען צו ברענגען דאָס דאָרט וואו ער איז מפרש דעם ענין צום ערשטן מאָל — אויף „לכה איעצך״?

ב. אויך דאַרף מען פאַרשטיין כמה דיוקים אין דברי רש״י:

א) דאָס וואָס בלעם האָט געזאָגט „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם״, ווייל „שמא מרובים אתם מן המצרים״ — איז דאָך די ראי׳ ניט ממין הנידון, „אתם״ אַליין זיינען טאַקע ניט „מרובים מן המצרים״, אָבער מיט די „כל המונות שבעולם״ זיינען זיי געוויס מרובים מן המצרים; וואָרום די מצרים זיינען דאָך געווען בלויז איין אומה, און ווי גרויס ס׳זיינען געווען אירע המונות דאַמאָלס[9], זיינען זיי אַלץ ווייניקער פון „כל המונות שבעולם״?

נאָכמער: מ׳האָט דאָך שוין געלערנט פריער[10], אַז משה רבינו האָט געזאָגט דעם אויבערשטן „ואמרו הגוים גו׳ מבלי

---

1) פרשתנו לא, טז.

2) בהדפוסים דפרש״י הובא בחצע״ג „ס״א האומות״. אבל בדפוס ראשון ושני וכו״כ כת״י רש״י איתא „המונות״. וכ״ה בהדפוסים דספרי.

3) בשלח יד, ז.

4) סנהדרין קו, א.

5) עה״פ.

6) כד, יד.

7) כה, א.

8) להעיר אשר לאח״ז ממשיך „את המדינית״ (כה, ו) „המדינים גו׳ בנכליהם גו׳״ (כה, יז־יח) נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים (פרשתנו לא, ב. וראה פרש״י) ואומר עליהן „הן הנה היו גו׳״ ואין רש״י מתרץ זה — כי כבר פירש שבלק הי׳ מנסיכי מדין וגם מלך למואב (בלק כב, ד).

9) וגם לדעת המכילתא (בשלח יד, ה. שמו״ר פט״ז, יוד) „שהי׳ פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו״ הרי נאמר בפסוק (שם, ז) שהי׳ „כל רכב מצרים״ ולא של כל העולם.

10) שלח יד, טו־טז ובפרש״י.

יכולת ה׳ להביא גו׳״, ו״אינו דומה פרעה לשלשים ואחד מלכים״ — איז דאך פשיטא אז ״אינו דומה״ צו ״כל המונות שבעולם״.

ב) לאידך: וויבאלד ער וויל מתאר זיין דעם ריבוי און די גבורה פון די מצרים — פארוואס זאגט רש״י בלויז ״שהיו שש מאות רכב בחור״ און דערמאנט ניט אויך (ווי דער פסוק איז מסיים) ״וכל רכב מצרים ושלישים על כולו״? (ווי ס׳איז מובן אויך בפשטות, אז נאר א ריבוי מופלג פון ״רכב מצרים״ האט געקענט נאכיאגן און ארויסרופן אזא מורא — ״וייראו מאד״ [11] — ביי שש מאות אלף וגו׳ הגברים גו׳ וגם ערב רב וגו׳ [12]״).

לכאורה קען מען זאגן, אז מיט ״שש מאות רכב בחור״ וויל רש״י מדגיש זיין (ניט דעם דאזיקן מספר פאר זיך, נאר) אז די ״שש מאות״ זיינען געווען דער ״רכב בחור״, וואס דערפון איז פארשטאנדיק ווי גרויס ס׳איז געווען די צאל פון גאנץ חיל ורכב מצרים — איז עס אבער פארט ניט גלאטיק, ווארום דעמאלט וואלט עס רש״י געדארפט מרמז זיין דורך מוסיף זיין דעם ווארט וגו׳, אדער לכה״פ ניט זאגן דעם לשון ״שהיו שש מאות כו׳״ (וואס גיט אן ארט צו מיינען אז דאס איז געווען זייער גאנצער מספר) — נאר אן אנדער לשון (ע״ד ווי אין ספרי [13]), פון וועלכן מ׳זאל קענען פארשטיין אז ער מיינט מער ווי דעם דאזיקן מספר?

ג) וואס איז דער לשון ״בואו (ואשיאכם עצה)״?

ד) רש״י איז מוסיף ״(וכו׳) כדאיתא בחלק ובספרי״, וואס בפשטות באציט זיך דער ציון צום ווארט ״וכו׳״ — די ווייטערדיקע פרטי הענין ווי זיי זיינען דא אין (פרק) חלק און אין ספרי — איז ניט מובן: וואס איז דא נוגע די אריכות הדבורים אין חלק און ס׳איז ניט גענוג צו מציין זיין צום המשך וואס שטייט אין ספרי [14]?

ה) אפילו ווען רש״י וויל ברייננען אויך פון ״חלק״ האט ער דאך געדארפט מקדים זיין דעם ציון פון ״ספרי״, ווייל: (א) דארט רעדט זיך בהמשך הביאור פון אונדזער פסוק; (ב) פון דארטן איז גענומען געווארן דער גאנצער דבור פון רש״י אויך התחלתו — ״אמר להם אפילו אתם מכניסים כו׳״ — דאקעגן אין ״חלק״ איז די אריכות הפרטים נאר אין המשך צו ״אלקיהם של אלו שונא זמה הוא״.

פון דעם איז מוכח, אז דאס וואס רש״י זאגט כדאיתא ״בספרי״ מיינט ער ניט מציין זיין דעם מקור פון התחלת פירושו ״אמר להם אפילו אתם כו׳״ (והטעם ווייל דאס איז מוכח פון פסוק אליין בפשש״מ), און אויך ניט אויף די פרטי הדבורים בהמשך צו ״אלקיהם של אלו שונא זמה הוא״ (וואס די פרטי העצה פון בלעם זיינען דא אין ״חלק״), נאר צו אן ענין אין ספרי וואס איז פארבונדן מיט דעם וואס עס רעדט זיך ״בחלק״, דהיינו אין כלל הענין פון ״אלקיהם של אלו שונא זמה הוא״.

---

11) בשלח יד, יוד.

12) בא יב, לז־לח.

13) עה״פ, שמביא ל׳ הכתוב ״ויקח (שש מאות גו׳)״ שאפ״ל שכוונתו לכל הכתוב. משא״כ בפרש״י.

14) זה שברש״י בלק (כד, יד) כ׳ ״כדאיתא בחלק״ ולא הביא הספרי דשם (כה, א) — י״ל בפשטות כי ב״חלק״ הוא בהמשך להכתוב ״לכה איעצך״ ומפורש עצת בלעם בזו. משא״כ בספרי שליתא שם שהי׳ ע״י עצת בלעם. וגם בפסוק כה, א צריך לפרש שהי׳ ע״י עצת בלעם, שעפ״ז מובן ההמשך להכתובים שלפנ״ז. וראה לקמן הערה 27.

ג. דער ביאור בזה: דער חילוק בפשטות צווישן דעם פסוק בפרשתנו און דעם פסוק אין פ׳ בלק: אין פ׳ בלק שטייט „לכה איעצך״, דעריבער איז רש״י מפרש נאר „ומה היא העצה אלקיהם של אלו שונא זמה כו׳״; דאקעגן אין דעם פסוק בפרשתנו שטייט ניט „בעצת בלעם״, נאר „בדבר בלעם״, איז משמע אז צוזאמען מיט דער עצה איז אויך געווען א „דבר״, א דבור פון בלעם [15], וואס האט געהאט א שייכות צו דער עצה [16].

און פון דעם וואס דאס שטייט בשייכות צו טענת משה (פארוואס האט מען אין דער מלחמה ניט גע׳הרג׳ט אויך די נשים) איז מוכח אז דער „דבר בלעם״ איז נוגע דוקא דא.

און דעריבער איז רש״י מפרש ניט נאר די עצה פון בלעם, נאר אויך דעם „דבר בלעם״ — „אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם כו׳״, וואס האט געבראכט צו עצת בלעם: „אלקיהם של אלו שונא זמה כו׳״.

די הסברה בזה: טענת משה „החייתם כל נקבה הן הנה היו לבנ״י גו׳ על דבר פעור ותהי המגפה בעדת ה׳״ איז געווען ניט נאר דערפאר וואס זיי האבן בעבר מכשיל געווען אידן און געבראכט די מגיפה [17]. די טענה איז געווען בשייכות צו דער מלחמה וואס מ׳האט געפירט איצט מיט מדין און דערפאר איז „ויקצוף משה על פקודי החיל גו׳ הבאים מצבא המלחמה״: ד. ה. דאס וואס די מדינים האבן געשיקט „בנותיהם לזנות״ איז געווען אן אופן ווי זיי האבן געוואלט מלחמה האבן מיט אידן און זיי אומ־ברייגגען [18] ר״ל — דאס איז טאקע געווען „דבר בלעם״: מיט מלחמה גשמית קען מען די אידן ניט מנצח זיין, ווייל „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם כו׳״, און דעריבער איז „בואו ואשיאכם עצה אלקיהם של אלו שונא זמה״. קומט אויס, אז די בנות מדין האבן (אויך) געפירט בפועל די מלחמה פון מדין קעגן די אידן.

און דעריבער איז דא נוגע ניט נאר עצת בלעם אליין נאר אויך „דבר בלעם״.

ד. עפ״ז איז מובן פארוואס רש״י ברייגגט די פרטי הדבור פון בלעם:

אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם — און אויף דעם האט ער זיי ניט געדארפט ברענגען קיין ראי׳, ווארום בלק האט שוין געזען, אז אפילו סיחון ועוג, די שטארקסטע מלכים וואס אין כל אדם יכול לכבשם [19] און ווען מ׳האט געדונגען [20] צו פארהיטן פון די אידן — האבן די אידן זיי בייגעקומען אין אזא נפלא׳דיקן אופן, אז די גאנצע גבורה פון סיחון ועוג האבן קיין

15) ראה ספרי כאן: „מה הי׳ דבר בלעם כו׳״.

16) להעיר שבת״א כאן „בעצת בלעם״. ועד״ז בתיב״ע „בעיצתא דבלעם״. ובפ׳ בלק שם כתב דרשת רז״ל ע״ז. וגם בת״א פי׳ „אמלכינך מה דתעבד״. ואכ״מ.

17) והיינו שבסיבתם היתה המלחמה (ראה אברבנאל ומלבי״ם כאן) דאז הי׳ מספיק שיאמר רק עצת בלעם „אלקיהם של אלו שונא זמה כו׳״.

18) אף שבלק אמר מתחלה רק „ואגרשנו מן הארץ״ (בלק כב, ו ובפרש״י שם, יא) הרי כוונת בלעם ומדין בכלל הי׳ „וגרשתיו מן העולם״ (פרש״י שם). ובפרש״י שם כג, יט: ואתה (בלק) סבור להמיתם במדבר. וראה פרש״י פרשתנו לא, ב.

19) ראה פרש״י חקת כא, כג.

20) ראה פרש״י בלק כב, ה.

באטרעף ניט געהאט [21]. ווייסן זיי דאך שוין אז גבורה גשמית, סיי אין א ריבוי בכמות און סיי אין שטארקייט באיכות, וועט ניט העלפן אויף צו בייקומען די אידן.

בלק און מדין האבן אבער געהאט אן אנדער סברא, אז מ׳וועט די אידן קענען מנצח זיין דורך א רוחניות׳דיקער מלחמה: ד. ה. אויפן זעלבן שטייגער ווי זיי האבן געדונגען בלעם׳ען צו פאר־טרייבן די אידן: „לכה נא ארה לי את העם הזה״ [22] מיטן רוחניות׳דיקן כח וואס ער האט געהאט, זייענדיק א נביא, „יודע דעת עליון״ — אזוי האבן זיי אויך נאכ־דעם (ווען בלעם האט זיי ניט געקענט העלפן) געטראכט צו אויפזוכן אנדערע מענטשן מיט מער רוחניות׳דיקע שטאר־קייט און כוחות אויף צו בייקומען די אידן.

אויף דעם האט זיי בלעם געענט־פערט „שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור״. דערמיט האט ער ניט געמיינט מדגיש זיין די כמות פון שש מאות, די גשמיות׳דיקע גבורה און ריבוי פון חיל מצרים, נאר זייער רוחניות׳דיקע גבורה — און ווי רש״י [23] איז מפרש אז די בהמות הרכב זיינען געווען „מהירא את דבר ה׳״ (דא איז ניט נוגע דער ריבוי במספר פון חיל מצרים) — און אעפ״כ האט דאס ניט געהאלפן און בשעת זיי האבן זיך אנגע־הייבן מיט אידן האבן אויך זיי געהאט א ביטערן סוף.

ובמילא איז מובן אז עס האט ניט קיין ארט צו זוכן אזעלכע וואס האבן א רוחניות׳דיקע מעלה און דורך זיי בײ־קומען די אידן, ווייל אין דעם ענין זיינען זיי ניט „מרובים מן המצרים״ וואס זיינען געווען „ירא את דבר ה׳״ און האבן דאך גארניט געקענט טאן געגן אידן [24].

וואס קען יע העלפן — האט זיי בלעם געזאגט „בואו ואשיאכם עצה״ — קומט צו נעענטער און איך וועל אייך געבן אן עצה בחשאי „אלקיהם של אלו שונא זמה כו׳״, און דורך דעם וועט איר דורכפירן אייער מבוקש.

ה. דער בן חמש למקרא קען אבער פרעגן: מען געפינט ניט אין די גאנצע ארבעים שנה במדבר אז די אידן זאלן טאן אזעלכע עבירות; נאכמער: בא שלומית בת דברי זאגט רש״י [25] „שבחן של ישראל כו׳ לומר שהיא לבדה היתה זונה״ — און פון דעם איז פאר־שטאנדיק אויך בנוגע לאנשים — הייַנט ווי קומט דאס אז אזויפיל אידן זאלן אין דעם נכשל ווערן, ביז אז „ויהי המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף״ [26]?

---

21) ראה פרש״י ס״פ חקת.

22) בלק כב, ו ובפרש״י. וראה פרש״י שם, ד.

23) בשלח יד, ז. ואף שכל הבהמות, גם של „כל רכב מצרים״ היו מהירא את דבר ה׳ (פרש״י שם) הרי — (עיקר) הק״ו הוא מאלה שהיו „בחור — נבחרים״ בכל (גם ב„ירא את דבר ה׳״).

וראה פרש״י וארא ט, יו״ד: „והירא את דבר ה׳ הניס את מקנהו . . וכן שנוי׳ במכילתא אצל ויקח שש מאות רכב בחור״. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 148 ואילך.

24) ואולי י״ל שגם תחלת דיבורו של בלעם „אפילו אתם מכניסים כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם״ אין כוונתו רק לשלול נצחון ע״י הכמות אלא גם שב„כל המונות שבעולם״ בודאי יש בהם הרבה ירא ה׳ שבזכותם ינצלו (וע״ד מש״נ בסדום ועמורה (וירא יח, כג ואילך) שבזכות צדיקים כו׳) ולא יאבדו במלחמה עם בנ״י. וע״ז אמר „שמא מרובים אתם מן המצרים שהיו שש מאות רכב בחור״ מספר מסויים מפורש — שלא בערך למספר הצדיקים שהי׳ דיו להציל גם את סדום וכו׳ — וכשרצו להלחם בבנ״י לא נשאר מהם אף אחד.

25) אמור כד, יא. וראה פרש״י שמות ב, יא.

26) ס״פ בלק.

אויך: וואָס איז דער „בואו" — פאַר־וואָס האָט עס בלעם געזאָגט בדרך סוד?

דעריבער ברענגט רש"י „כדאיתא בחלק", וואָס דאָרטן ווערט אַרום־גערעדט בפרטיות ווי אַזוי מען האָט די אידן אַהיינגעגאַרט דורך „צרצורי של יין": ביז אַז זיי זיינען נכשל געוואָרען בזנות וע"ז. ובמילא — ווען אידן וואָלטן געוואוסט פון עצת בלעם, וואָלטן זיי זיך אויסגעהיט דערפון. דעריבער האָט ער געזאָגט בסוד — „בואו", אַז די אידן זאָלן זיך ניט דערוויסן פון דער ערמומית התחבולה [27].

ו. עס איז אָבער נאָך אַלץ ניט גלאַטיק: עס ווערט דערציילט דאָרט אין גמרא ווי אַזוי מ'האָט דורכגעפירט עצת בלעם — „עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות והושיב בהן זונות זקינה מבחוץ וילדה מבפנים ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטייל בשוק אומרת לו הזקינה כו'". קען מען ווידער פרעגן: ווי קומט צו אידן אַזאַ הנהגה פון „אוכלין כו' ושמחין ויוצאין לטייל בשוק" צווישן די אהלים פון נשי ובנות מדין? ובפרט אַז דאָס איז געווען נאָך די גרויסע נסים, וואָס אידן האָבן ערשט געזען בא „אשד הנחלים" [28] און ביי מלחמת עוג וואָס עקר טורא [29] כו', האָט עס דאָך — בפשטות — געדאַרפט אַרויסרופן ביי אידן פונקט פאַרקערטע תוצאות — אַ הנהגה טובה ביותר.

דעריבער איז רש"י אויך מציין — „בספרי", מיינענדיק דעם „ספרי" וואָס האָט אַ שייכות צום ענין וואָס רעדט זיך אין „חלק": אין ספרי פ' בלק שטייט, אַז „משנתמלאו ישראל מן הבזה (פון מלחמת סיחון ועוג) התחילו מבזים את הבזה מקרעים כסות ומשליכים ומקרעים בהמה ומשליכים לפי שלא היו מבקשים אלא כלי כסף וכלי זהב כו'", ד.ה. אַז די גרויסע „בזה" פון דער מלחמה האָט גורם געווען אַז די אידן זאָלן זיין אין אַ מצב פון „וישמן ישורון" און במילא איז די תוצאות דערפון — „ויבעט", אַז דאָס האָט סוף־סוף דער־פירט צו דער ניט גוטער הנהגה און כשלון החטא [30].

ז. פון „יינה של תורה" שבפרש"י:

ביי מלחמת מדין געפינט מען, אַז דער אויבערשטער האָט געזאָגט [31] „נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים", און משה רבינו, בשעת ער האָט איבער־געגעבן דעם ציווי, האָט ער געזאָגט [32] „לתת נקמת ה' במדין" (ניט „נקמת בני ישראל"). איז מבאר דער טאַטע [33] דעם טעם השינוי, אַז דער אויבערשטער איז מדקדק על כבודן של ישראל און משה רבינו איז מדקדק על כבודו של הקב"ה (און עד"ז איז ער מבאר וואָס דער אויב־ערשטער אין זיין ציווי, האָט מקדים

27) להעיר מרשב"ם בלק כד, יד. ועפ"ז י"ל בפשטות שגם בפ' בלק כוונת רש"י ב„כדאיתא בחלק" לתרץ איך נכשלו ישראל בזנות. וראה שפ"ח בלק כה, א.

28) חקת כא, טו.

29) שהובא בפרש"י ס"פ חקת.

30) ומה שלא הביא רש"י הספרי גם בפ' בלק (כד, יד. כה, א) לתרץ קושיא הנ"ל, י"ל כיון שגם במלחמת מדין נאמר „ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח גו'" (פרשתנו לא, יא. ראה פרש"י שם יג) ולכן דוקא כאן הזכיר להם משה שלא ינהגו בזה כמו במלחמת סיחון ועוג שזה גרם שיכשלו כו'.

31) פרשתנו לא, ב.

32) לא, ג.

33) לקולוי"צ לזהר פ' שלח ע' שעז. ולהעיר מתנחומא ובמדב"ר עה"פ.

געוועז [איז פ׳ תרומה] די כרובים פאַר דעם ארון, און אין פ׳ נשא, ווערט דער־מאָנט דער ארון פאַר די כרובים). מען דאַרף אָבער פאַרשטיין, פאַרוואָס געפינט מען דעם שינוי און די צוויי ענינים ביי מלחמת מדין און ניט ביי אַלע אַנדערע ציווים?

לויט דער הסברה אין פי׳ רש״י הנ״ל איז דאָס מבואר: די מלחמה פון מדין מיט די אידן איז באַשטאַנען אין צוויי אופנים: א) זיי האָבן געוואָלט מלחמה האַלטן און אומברענגען אידן, און בהתאם לזה קומט „נקמת בנ״י״; ב) די עצה וואָס בלעם האָט געגעבן „אלקיהם של אלו שונא זמה כו׳״ — און אַנטקעגן דעם איז דער ענין פון „נקמת ה׳״.

און דעריבער: דער אויבערשטער וואָס איז מדקדק בכבודן של ישראל, איז פון די צוויי — מדגיש „נקמת בנ״י״, זייער כוונה אומצוברענגען אידן; און משה רבינו, וואָס איז מדקדק על כבודו של הקב״ה, איז מדגיש „נקמת ה׳״ — אַז אויך זייער אומברענגען אידן איז געוועזן דורך דער פעולה קעגן „אלקיהם של אלו״, וואָס „שונא זמה הוא כו׳״, ביז צו מכשיל זיין זיי אין ע״ז (בעל פעור).

ועפ״ז איז אויך מובן וואָס רש״י איז מפרש אויף „נקמת ה׳, שהעומד כנגד ישראל כאלו עומד כנגד הקב״ה״[34], וואָס די תורה זאָגט דאָס דוקא ביי מלחמת מדין — ווייל אין דעם האָט מען געזען אַז אין זייער אויפשטיין „נגד ישראל״ איז געווען שטעלן זיך „נגד ה׳״[35] — מכשיל זיין אידן מיט זמה (און דורך דעם אויך ע״ז) —

און דעריבער זאָגט די תורה דאָ אין פ׳ מטות דוקא „בדבר בלעם״, ניט נאָר עצת בלעם, וואָרום דאָס גיט צו פאַר־שטיין דעם מכוון פון מלחמת מדין, וואָס איז נקמת ה׳ און נקמת בנ״י.

(משיחת ש״פ מטו״מ תשל״ה)

---

34) שבפשוטו בא לתרץ הסתירה (ראה שפ״ח שם).

35) להעיר מתנחומא ובמדב״ר שם: אמר משה רבון העולם אם היינו ערלים כו׳ לא היו שונאים אותנו כו׳ אלא בשביל תורה (מצוות) שנתת לנו.

מטות ב

א. אין דער פרשה[1], וואו אידן זיינען נצטווה געוואָרן אויף די דינים פון הגעלת כלי מדין, פרעגט דער רמב״ן[2]: פאַרוואָס האָט מען אָנגעזאָגט די הלכות פון הגעלת כלי נכרים ערשט ביי מלחמת מדין און ניט פריער, ביי מלחמת סיחון ועוג, וואָס אויך פון זיי האָבן די אידן גענומען שלל[3] (וואָס אין דעם זיינען דאָך זיכער געווען אויך כלים)? און דער רמב״ן פאַרענטפערט, אַז ארץ סיחון ועוג „מנחלת ישראל היא והותר להם כל שללם אפילו האיסורים . . ואמרו רבותינו[4] קדלי[5] דחזירי אשתרי להו אבל מדין לא הי׳ משלהם ולא לקחו את ארצם רק לנקום נקמתם . . ולכך נהג האיסור בכליהם״.

פרעגן[5*] מפרשים[6] אויף דעם: אין דער פרשה זיינען אידן אָנגעזאָגט געוואָרן ניט נאָר אויף די דינים פון גיעולי כלים של נכרים, נאָר אויך אויף טבילת כלים של נכרים, ווי רש״י ברייננגט עס דאָ אַראָפּ, און ווי דער רמב״ן אַליין איז דאָ מאריך אין דעם — הייַנט פאַרוואָס זיינען זיי ניט נצטווה געוואָרן אויף טבילת כלים פריער, ביי מלחמת סיחון ועוג? און דאָ קען מען דאָך ניט ענט־פערן, ווי ביי דעם דין פון הגעלה, אַז ביי מלחמת סיחון ועוג איז אפילו „קדלי דחזירי אשתרי להו״, ווייל דער טעם פון טבילת כלים איז ניט צוליב דעם איסור וואָס איז בלוע אין דער כלי — וואָרום אויך נייע כלים של נכרים דאַרפן האָבן טבילה[7] — (נאָר (ווי עס שטייט אין ירושלמי[8]) „לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל״)?

און הגם אַז דער רמב״ן שרייבט גלייך פאַר דעם: „ולבי מהרהר עוד לומר שהטבילה הזו מדבריהם, והמקרא אסמכתא עשו אותו״ — איז אָבער ניט מובן: א) דער רמב״ן פירט דאָך אויס „וזה צריך תלמוד״ — ד.ה. ער איז בספק און מעגלעך אַז דאָס איז מדאו־רייתא[9]; ב) אפילו אויב דער „מקרא״ איז נאָר אַן אסמכתא, קען מען דאָך אויך פרעגן: פאַרוואָס שטעלט די תורה די (ווערטער פון דער) אסמכתא ביי מלחמת מדין און ניט ביי מלחמת סיחון ועוג? ג) ובכל אופן: פאַרוואָס איז דער רמב״ן גאָרניט מעיר וועגן דעם?

1) פרשתנו לא, כא ואילך.

2) שם, כג.

3) דברים ב, לה.

4) חולין יז, א.

5) בחולין שם: כתלי.

5*) לאחר זמן בא לידי ספר „טבילת כלים״ (אה״ק. תשל״ה) בו מלוקט מראשונים ואחרונים — ושקו״ט שם — בכו״כ ענינים שבאו לקמן (בפנים ובההערות), ובפרט במבוא שם בסופו ובפ״ג הערה ד.

6) מהם: חת״ס עה״ת כאן. שו״ת שו״מ מהד״ת ח״ד סו״ס יז. הגאון מטשעכנאוו הובא בכלי חמדה פ׳ תצא (כא, יא. אות ו׳). שם פ׳ ואתחנן (ו, י. אות ב׳). שו״ת ערוגת הבושם חיו״ד סקכ״ג. שו״ת הר צבי יו״ד סק״ט. ועוד.

7) ע״ז עה, ב. רמב״ם הל׳ מאכלות אסורות פי״ז ה״ג („שלא נשתמש בהן כל עיקר״). טושו״ע יו״ד ר״ס קכ.

8) ע״ז בסופה.

9) ובריטב״א לע״ז שם כ׳ בשם הרמב״ן: טבילה זו מדאורייתא היא דלא משמע דליהוו הני קראי אסמכתא דרבנן כו׳. אבל בחי׳ הרמב״ן (השלם. ירושלים, תש״ל) שם: וי״ל דטבילה זו גזה״כ כו׳ א״נ אסמכתא. — וראה לקמן הערה 30.